

Nr 193.

Av fröken **Wellin m. fl.**, om höjning av anslaget till beredande av medel för upprätthållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Under punkt 34, serafimerlasarettet, i bilagan för 8:de huvudtiteln till årets statsverksproposition föreslår statsrådet, att för budgetåret 1934/1935 ett extra anslag måtte utgå till beredande av ökade medel för uppehållande under samma tid av serafimerlasarettets verksamhet, och har statsrådet satt detta lika med föregående årets anslag eller 470 000 kronor. Serafimerlasarettets direktions har emellertid i skrivelse av 26/9 1933 hemställt om höjning av detta belopp till 510 000 kronor eller samma summa, som för året 1931/1932 för ändamålet utanordnades, och har i sagda skrivelse liksom i ett flertal följande närmare motiverat sin anhållan. Statskontoret har ställt sig tveksamt inför den begärda anslagsökningen och framhållit att denna i varje fall icke borde sträcka sig längre än till 20 000 kronor, i vilket fall hela anslaget sålunda skulle komma att uppgå till 490 000 kronor. Men samtidigt har statskontoret icke velat ställa sig avvisande till flertalet av de förslag, varmed direktionsen motiverat sitt krav på ökade anslag och sålunda indirekt sanktionerat en utgiftsökning för lasarettet. Statsrådet framhåller inledningsvis vissa av direktionsens förslag såsom synnerligen välmotiverade, men kommer icke desto mindre fram till ett preliminärt resp. definitivt avstyrkande på alla punkter.

Granskar man emellertid direktionsens skrivelse närmare befinnas dess önskemål vara så välmotiverade att ett avslag på dess begäran om en anslagsökning på 40 000 kronor knappast kan försvaras. Tiderna äro visserligen onda, men det förefaller, som om de förhållanden direktionsen önskar rätta till, vore ännu ondare och krävde åtgärder tämligen oberoende av tidsläget. Direktionsen pekar på olika orsaker till ökade utgifter, vilka i huvudsak kunna inrymmas under de tre kategorierna, nya eller förbättrade läkarlöner, nya löner och förbättrade pensionsförhållanden för sköterskor och ålderstilläggens automatiska utökning.

Vad läkarlönerna på serafimerlasarettet beträffar är det en icke tillräckligt känd sak att de, där de över huvud taget existera, överlag äro små — så små, att de icke stå i någon som helst proportion till lönerna på t. ex. stadens sjukhus eller landets sjukhus i övrigt, icke heller till det sjukvårdande arbete, som utföres, men slutligen icke heller alls till lönerna inom andra yrken. I avvaktan på den allmänna lönerregleringen, som synes låta vänta på sig i obestämd tid, har direktionsen vid upprepade tillfällen på-

pekat detta förhållande, utan att den kunnat vinna mycket gehör för sin åsikt, att man näppeligen kunde dröja med åtgärder, som avsåge de värsta missförhållandenas avhjälpan. På grund av professor Holmgrens motion i riksdagen januari 1933 erhöles visserligen 7 aldeles eller nästan aldeles oavlönade, legitimerade och för sjukvården nödvändiga läkare en lön på 1 800 kronor om året plus dyrtidstillägg. Helt frånsatt att denna lön är mycket för liten, återstår emellertid fortfarande ett antal oavlönade läkare, vilka för sjukvårdens bedrivande äro oundgängligen nödvändiga, och vilkas arbetsdag ingalunda begränsas till 8 timmar.

Direktionen har denna gång emellertid i stort sett avstått från att vidröra detta spörsmål för att ägna sin huvudsakliga uppmärksamhet åt behovet av nya läkarkrafter som följd av ökade arbetsbördor. Sålunda begäres en ny läkarbefattning vid den medicinska polikliniken. Redan i professor Holmgrens ovan nämnda motion framhölls, att det dåvarande antalet läkare, nämligen 3, voro i allra minsta laget vid en besökssiffra på nära 28 000, och ingen torde vilja förneka riktigheten av denna uppfattning. I den dag som i dag är äro fortfarande 3 läkare anställda, men besökssiffran uppgår för kalenderåret 1933 till över 35 000. Behovet av en ny läkarkraft belyses onekligen ganska bjärt av detta enda faktum. Patienter, som anmäla sig kl. 8—9, få nu vänta på undersökning till kl. 16—18, ett förhållande, som knappast kan anses humant mot de sjuka, men mot vilket inga andra åtgärder under nuvarande omständigheter kunna vidtagas än möjligen en inskränkning av antalet besökande, och en sådan kan komma att bli — och blir sannolikt — nödvändig. 3 läkare, om än aldrig så rutinerade, kunna varken till patienternas eller egen tillfredsställelse undersöka och föreskriva behandling för ett 150-tal sjuka per dag — och om det också kan gå till en liten tid blir det mycket snart omöjligt. Då emellertid poliklinikerna utgöra en av sjukhusets största inkomstkällor — butgetåret 1932/1933 inbetalades till sjukhuset av poliklinikbesökande eller för dem ansvarande institutioner över 253 000 kronor — torde en inskränkning av patientantalet komma att bli för staten vida dyrare än en ny läkarbefattning, allra helst som kostnaderna för denna nya befattning uttryckligen anses skola bestridas med influtna poliklinikmedel, och patientantalet nu begränsas endast av väntetidens längd. Vid poliklinikerna utföres arbetet av 17 läkare, vilka per caput alltså till sjukhuset genom sitt arbete intjäna över 12 000 kronor, och man kan med vetskap härom icke annat än instämma i statsrådets erinran, att en minskning av poliklinikavgifterna — med den föreslagna läkarlönen på 3 600 kronor plus dyrtidstillägg — kan indirekt inverka på statsanslaget, om nämligen statsrådet åsyftar en inverkan i gynnsam riktning. Det förefaller onekligen vara god ekonomi att inrätta ytterligare en läkarbefattning vid medicinska polikliniken — och dessutom synes det vara en ur human synpunkt nödvändig åtgärd. Statskontoret har på denna punkt icke velat motsätta sig direktionens förslag,

och man frågar sig, om staten under föreliggande omständigheter kan annat än med tacksamhet emottaga ett fördelaktigt erbjudande.

Den argumentering, som gäller för inrättandet av en ny läkarbefattning på medicinska polikliniken, kan också i största utsträckning tillämpas med avseende på den begärda nya befattningen vid polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar. Antalet besökande är maximalt och begränsas också här endast av att de tjänstgörande läkarna icke hinna arbeta undan tillräckligt fort. Under en vecka i januari 1934 räknades sålunda in över 1 000 nya patienter på 4 läkare, och i medeltal gjordes per dag 7 stora operationer utom alla de mindre. Även om dessa siffror höra till de högre, som polikliniken kan uppvisa, utgöra de dock ingalunda undantag, varför en ökning av antalet läkare med en synes vara tillräckligt väl motiverad för att direktionens önskemål trots tidernas mångomtalade ondska skall kunna tillmötesgå. Direktionen anför dessutom, att en avlönad, kompetent kraft är nödvändig, då biträdande läraren endast under en del av polikliniktiden kan tjänstgöra. — I betraktande av den på denna poliklinik starkt kirurgiskt betonade verksamheten, förefaller detta vara tämligen självklart — och statskontoret har icke heller här velat motsätta sig förslaget. Statsrådet yttrar härom endast, att han senare torde bli i tillfälle att taga slutlig ställning till frågan.

Samma ståndpunkt intaga såväl statskontor som statsråd till önskemålet angående avlöning åt en vid psykiatriska polikliniken arbetande läkare. Denne har nu som sammanlagda löneförmåner rätt till fri kost — men han har sig förelagt ett klientel, vars mindervärdigheter äro förlagda till det psykiska området, d. v. s. det som kräver mest av skolning, erfarenhet och personlighet hos läkaren. Direktionens förhoppning att för 2 400 kronor per år utan rätt till fri kost kunna erhålla kompetent kraft till detta makt-påliggande värv synes snarare vara allt för optimistiskt färgad än motsatsen, och med hänsyn till denna polikliniks synnerligen stora allmänna nyttighet tyckes direktionens krav knappast möjligt att avslå.

Ett angränsande område — det neurologiska — är även tillgodosett i direktionens skrivelse och, som det vill synas, på goda grunder. Serafimerlasarettets nervpoliklinik, vid vilken tvenne läkare arbeta, mottager för närvarande mellan 40 och 60 patienter dagligen, varvid dock är att märka, att den sista siffran icke sällan överskrides. Ytterligare att märka är de neurologiska fallens ytterst tidsödande beskaffenhet och behovet av en föreståndare med högsta grad av kompetens. Det är självfallet, att en sådan icke i längden står att erhålla för den avlöning, som nu står till buds, ej ens vid nuvarande trängsel på läkarbanan och rådande tillgång till underbetald arbetskraft. Förutom att alltså rent sjukvårdande synpunkter diktera en löneökning, motiveras denna dels av arbetets art, dels av dess omfattning liksom ock av det principvidriga i grov underbetalning av en verksamhet som är i lika mån för samhället nyttig som för sjukhusets ekonomi värdefull.

Under nuvarande förhållanden saknar föreståndaren för nervpolikliniken fullständigt tid och väl också i det närmaste krafter till privatpraktik. Det säger sig självt att en neurologiskt skolad läkare, som alltså icke kan vara en nybliven licentiat, endast om personliga ekonomiska möjligheter det tillåta kan reflektera på platsen. Statskontoret har på denna punkt emellertid avstyrkt, liksom statsrådet.

Slutligen har direktionen, hänvisande till en skrivelse av chefen för röntgeninstitutet, professor Forssell, begärt en ny underläkare vid röntgenavdelningen med ett arvode på 3 600 kronor plus dyrtidstillägg, fri kost och rum, därest sådant kan uppbringas. Professor Forssell framhåller arbetsuppgifternas kolossala tillväxt, icke minst på grund av den stora ökningen av från poliklinikerna remitterade patienter, såsom orsak till det ökade behovet av läkarkrafter, och de siffror, varmed han belyser denna ökning, te sig skäligen övertygande. Medan antalet läkare sedan 1929 icke ökats, har antalet undersökningar lavinartat vuxit från c:a 10 000 år 1930 till 18 000 år 1933. Utom denna stegring i antal ha även undersökningarna till sin art blivit betydligt mera tidsödande både vad beträffar utförande och tolkning av resultatet. Röntgeninstitutets verksamhet upprätthålles nu av 4 läkare utom chefen. Det förtjänar att framhållas, att det nuvarande antalet läkare ansågs ha full sysselsättning år 1929, då den 4:de underordnade läkaren tillsattes, vid ett antal undersökningar, som utgjorde ungefär hälften av det nuvarande. Det skriande behovet av ökad arbetskraft torde härigenom kunna anses fullt tillräckligt styrkt, och statskontoret har även funnit detta vara fallet.

Förutom ovan relaterade yrkanden har direktionen begärt bemyndigande att få avlöna lasarettets personalläkare med en årlig summa av 1 000 kronor. Den på sjukhuset arbetande personalen, vari icke inräknas läkare och kontorsanställda, uppgår för närvarande till omkring 350 personer. Ett antal av dessa äro dessutom gifta, och familjernas hälsa skall jämväl av personalläkaren skötas. Statsrådet finner icke tillräckliga skäl föreligga för bifall till direktionens framställning på denna punkt. Man kan icke undgå att fråga sig, vad statsrådet i så fall skulle anse vara tillräckliga sådana. Personalläkaren har två stora mottagningar i veckan utom de talrika ströfall av mera akut karaktär, som måste uppmärksammas. Han är visserligen underläkare vid sjukhuset dessutom och har som sådan sin verksamhet förlagd till detta, men måste ofta göra besök i de särskilda personalbostäderna, vilket medför betydlig tidsförlust. Att han är underläkare vid sjukhuset kan för övrigt ingalunda motivera, att han skall utföra detta betydliga extra arbete utan någon som helst avlöning. Han har full sysselsättning med sitt ordinarie arbete, och likaväl som direktionen skulle bli nödsakad att med betydligt större summor soulagera den personalen skötande läkaren, om denne icke för övrigt vore bunden vid anstalten, likaväl måste den anses ha skyldighet att soulagera den nuvarande personalläkaren.

Att han är sjukhusets underläkare har alldeles icke med denna sak att göra: det är icke i sin egenskap av underläkare, men väl såsom läkare, som han fullgör sin uppgift. Denna kan dessutom på intet vis anses befordra hans utbildning, efter som den tar mycken tid från hans egentliga uppgift och eventuellt vetenskapliga arbeten. Därför måste alla skäl anses tala mycket starkt för personalläkarens avlönande. I denna fråga har också medicinalstyrelsen yttrat sig tillstyrkande.

Direktionens önskan om tillstånd att få utanordna kostersättning för de läkare, som kunna utan olägenhet för sjukvården intaga måltider i hemmet, bottnar förmodligen i dess känsla för elementär rättvisa. Sådan ersättning utbetalas nämligen sedan längre tid tillbaka i viss utsträckning till övrig personal, och det förefaller vara tämligen svårförståeligt att läkarna skola undantagas från denna förmån endast därför att staten äger bestämma i deras fall, medan lasarettsdirektionen självständigt kunnat ordna saken för den övriga personalen. Det synes också vara mycket svårt att överblicka de konsekvenser, vilka statsrådet framhåller såsom möjliga, så svårt, att man tvivlar på deras befintlighet överhuvudtaget. Statskontoret har tvekat att motsätta sig direktionens förslag.

Beträffande till slut direktionens anmälan om behovet av vissa nya assistentsköterskor är detta lätt att förstå. Avdelningarna äro större än numera brukligt, arbetet betydligt mera betungande på ett undervisningssjukhus än på varje annat, eftersom de studerande i stor utsträckning arbeta vid sjuksängen. Didaktiska hänsyn medföra talrikare provtagningar, många och tidsödande ronder och i allmänhet stor och livlig rörelse, vilket allt på varje sjukavdelning, där dagen är noga uppdelad i moment med vart och ett sin speciella uppgift för vården, betyder ett ansevärt extraarbete. Inspektionssköterskan på lasarettet framhåller i skrivelsen till direktören den 25/5 1933 att anställandet av assistentsköterskor medfört bättre hygien, större sparsamhet och mera detaljerad vård av de sjuka. Direktionen betonar också att erfarenheten från avdelningar, som redan utrustats med assistentsköterskor, starkt talar för önskvärdheten av ett avdelningarnas jämställande på denna, icke minst av sjukvårdstekniska skäl.

Utöver de läkarbefattningar, för vilka direktionen sålunda äskat medel, finnes vid serafimerlasarettet för närvarande ett bestämt behov av ytterligare tre sådana, nämligen två vid sjukhusets neurologiska avdelning och en vid dess röntgeninstitut.

Nervkliniken förestås sedan 1887 av särskild professor, vilken alltsedan dess med biträde av en karolinska institutets amanuens handhaft undervisning och sjukvård. Undervisningen har genom de senaste årens ökade tillströmning till läkarebanan blivit alltmera omfattande, så att numera fyra kurser om två månader årligen måste givas i stället för förutvarande två eller tre.

Under tiden har antalet årligen intagna patienter ökat oerhört; från 50

stycken år 1910 till 200 1920 och 540 under år 1933, alltunder det antalet sängplatser endast obetydligt stigit. Vårdtiden för varje patient har alltså starkt minskats och detta därigenom, att kliniken alltmera fått karakären av diagnostisk avdelning, varifrån patienter sedan distribueras till vård på andra avdelningar eller anstalter. En stor procent av beläggningen utgöres, sedan lagen om social försäkring tillkommit, av s. k. utredningsfall från försäkringsanstalterna, vilka endast intagas för kortare tid.

Det kliniska arbete, som här måste nedläggas på varje patient, är i och för sig ojämförligt mera omfattande och tidsödande än vid övriga kliniker, vartill alltså kommer, att det måste utföras på kort tid.

Det finnes ingen möjlighet för de ordinarie läkarkrafterna att jämte den omfattande undervisningen medhinna detta arbete, som därför i stor utsträckning utföres av oavlönade läkare, vilka numera utöver examen ha både medicinsk och psykiatrisk utbildning.

De sista åren ha vid nervkliniken varit såsom e. o. amanuenser anställda fyra eller fem legitimerade läkare, vilka alla ha fullt upp av arbete för sjukvårdens räkning. Med stark forcering av arbetet skulle detta möjligen kunna utföras av tvenne läkare, vilka alltså måste betecknas som absolut nödvändiga. Det vore rimligt, att dessa två anställdes med lön och tjänsteställning; lämpligen en förste underläkare med 4 200 kronors lön samt en andra underläkare med 3 600 kronors lön i enlighet med motsvarande författningar vid de medicinska klinikerna. Mera ingående motivering av detta krav återfinnes i av nervkliniken föreståndare avgiven P. M. (Bil. 1.)

För röntgeninstitutets synnerligen trängande läkarbehov har direktionen begärt inrättande av en ny befattning, med motivering som ovan anförts. Det är samtliga vid institutet arbetande läkares bestämda åsikt att verksamheten även med detta av direktionen begärda tillskott i arbetskraft icke kan bedrivas utan ytterligare frivillig, oavlönad sådan. I särskild bilaga har även röntgeninstitutets chef understrukit detta förhållande.

Den nuvarande frivilliga läkarkraften på denna plats innehar utöver licentiatexamen ett års radiologisk förutbildning. Det synes absurt, att en för arbetets bedrivande nödvändig, rutinerad läkare lämnas oavlönad. Denna befattning föreslås alltså att inrättas såsom en extra underläkarebefattning med en lön av 3 000 kronor per år jämte dyrtidstillägg och rätt till fri kost. Röntgeninstitutets chef har i sitt bifogade P. M. även motiverat förevarande önskemål. (Bil. 2.)

Med hänsyn till vad som ovan sagts vill det alltså synas, som om de förslag, vilka direktionen över serafimerlasarettet underställt statsmakterna, vore väl betänkta och baserade på direktionens uppfattning om förefintligheten av absoluta och sedan lång tid bestående, nu till ytterlighet skärpta behov. Tvivel om denna uppfattnings riktighet kan efter studium av föreliggande handlingar knappast hysas; de missförhållanden, som direktionen önskar avhjälpa, äro sådana, att åtgärder måste anses nödvändiga. Likaledes

äro arbetsförhållandena vid lasarettets nervklinik och röntgeninstitut av en beskaffenhet, som förefaller oförenlig med även lågt ställda krav på rättvisa och billighet. Det är staten ovärdigt att utnyttja den även för intelligensarbetarna bestående arbetslösheten — det vore dessutom med hänsyn till statens politik på andra områden av arbetslöshet en inkonsekvens som icke kunde försvaras. Staten har icke i princip underbetalat ett arbete därför att tillgången till arbetskraft varit riklig, och bör således icke heller i detta sammanhang förfara som om så vore fallet.

Med anledning av ovan framförda synpunkter och motiveringar få vi alltså yrka,

att riksdagen måtte besluta vidtagna nödiga åtgärder dels för ett förverkligande av det förslag, som direktionen över serafimerlasarettet i skrivelse av den 26 september 1933 och följande skrivelser framlagt, dels ock för inrättande av tvenne nya underläkarebefattningar vid lasarettets neurologiska klinik med en lön av 4 200 resp. 3 600 kronor plus dyrtidstillägg enligt för statens befattningshavare vid s. k. nyreglerade verk gällande grunder och rätt till fri kost samt en ny extra underläkarebefattning vid lasarettets röntgeninstitut med en lön av 3 000 kronor plus dyrtidstillägg och fri kost som ovan, och

att riksdagen måtte för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 510 000 kronor till beredande av medel för upprätthållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Stockholm den 22 januari 1934.

Bertha Wellin.

Ruth Gustafson.

R. Lundqvist.

Vira Eklund.

G. Arnemark.

Avskrift.

Bilaga 1.

Karolinska institutets neurologiska klinik omfattar för närvarande 34 ordinarie platser (sängar). Omsättningen har under årens lopp stigit enormt, från 50 nyintagna under år 1910 till 540 under år 1933. Orsakerna till denna stegring äro flerfaldiga. Framför allt ligger den däri, att kliniken i allt mera övervägande grad kommit att anlitas som diagnostisk anstalt, dit de sjuka remitteras för specialistundersökning med den moderna vetenskapens yttersta tekniska och personliga resurser. »Liggtider» har i motsvarande grad förkortats, och de sjuka måste inom kortaste möjliga tid vidaresändas till andra sjukvårdsanstalter eller till hemorten efter genomgången undersökning. Dessutom har undersökningstekniken på det neurologiska området undergått en mycket betydande utveckling, så att det utan överdrift kan sägas, att en patient på neurologiska kliniken numera kräver ungefär 10 gånger så mycket arbete som för 25 år sedan. Det kan om denna klinik alltså sägas, att arbetsbördan för de underordnade läkarna stigit till ungefär det 100-faldiga mot för 25 år sedan — med undantag för att poliklinikarbetet, i vilket klinikamanuensen förr deltog, men som på den tiden icke heller utgjorde mer än en bråkdel av det nuvarande — under det att antalet sådana underordnade läkare icke stigit alls: fortfarande är endast en ordinarie läkare anställd vid kliniken utom föreståndaren, nämligen en klinisk amanuens på institutets stat.

Som exempel på ökningen av det kliniska arbetets kvantitet kan nämnas, att redan den symptomatologiska genomgången blivit högeligen utvecklade och förfinade under tidens lopp, så att journalerna måste bli mycket längre och mera detaljerade än förr, vilket i sin tur medför nödvändigheten av maskinskrivna journaler; en mängd nya undersökningsmetoder ha tillkommit, som kräva mycken tid, bland annat punktionsdiagnostiken med en mångfald laborationer, remisser till andra institutioner, tydning av röntgenogram m. m. Den under senaste tid högt utvecklade kirurgiska behandlingen av vissa nervsjukdomar förutsätter ett i oanad grad utvecklat undersöknings- och protokollarbete såsom grund och förberedelse. En viktig och icke liten del av klinikens verksamhet utgöres vidare av utredningsfall från skilda försäkringsinstitutioner, t. ex. riksförsäkringsanstalten, utredningar, som på grund av fallens invecklade och svårtydda natur kräva ytterst ingående och noggrann undersökning och protokollföring för att kunna fylla sin i socialt avseende så betydelsefulla uppgift.

På kliniken har av dessa skäl under senare år måst adjungeras en hel stab av läkare, alla legitimerade och i allmänhet försedda med värdefull förutbildning i medicinsk klinik, psykiatri etc. På grund av vårt ämnes vikt och stora svårigheter i inhämtandet av fullt modern utbildning på detta område ha hittills ett tillräckligt antal sådana medhjälpare stått att få på frivillighetens väg, anslutna till kliniken i form av extra ordinarie amanuenser till ett antal av numera 5 stycken. Jag ber få betyga, att kliniken icke skulle kunna fylla sina i olika avseenden — medicinskt såväl som socialt — viktiga och svåra uppgifter i dess erforderliga kvantitet och kvalitet utan detta ovärderliga, ehuru helt oavlönade arbete.

Stockholm den 19 januari 1934.

Nils Antoni.
Professor.

P. S. Jag ber få tillägga, att tillströmningen till kliniken är så stor, att vi röra oss med en ständig expektantlista om c:a 50 inträdessökande sjuka.

Avskrift.

Bilaga 2.

Vid Serafimerlasarettets röntgenavdelning finnes sedan 1925 en e. o. amanuensplats, vilken varit besatt med oavlönade innehavare. Härmed intygas, att denna plats med särskild hänsyn till institutets snabbt ökande arbetsbörda alltjämt förbliver nödvändig för sjukvårdens bedrivande och detta även om direktionens hemställan om ny underläkarebefattning bifalles.

Stockholm den 20 januari 1934.

Gösta Forssell.
